

از شاهنامه‌شناسان خارجی

در این شماره برای آن‌که خوانندگان با میزان عشق و علاقه شاهنامه‌شناسان خارجی یعنی «دوران در حضور» به شاهنامه آشنا شوند، سرگذشت و آثار و نامه‌های یکی از دانشمندان ژاپنی را می‌آوریم تا بدانیم که مرزهای قلمروی که فردوسی به روی بشریت باز کرده تا کجاها گسترش یافته است.

پروفسور تسونئو کورویاناگی، استاد ممتاز دانشگاه توکیو عمری در راه ترجمه شاهنامه و معرفی فرهنگ ایرانی و آموزش زبان فارسی به ژاپنی‌ها صرف کرد و آثار شایان توجهی از خود به یادگار گذاشت. ابتدا شرح احوالی مختصر با محوریت کارهای او در زمینه ترجمه و شناخت شاهنامه را از دانشنامه فردوسی و شاهنامه می‌آوریم، سپس اصل و صورت چاپی برخی از نامه‌های او به سردبیر این فصلنامه را با همان خط و ربط اصلی چاپ می‌شود تا با شیوه نوشتن و میزان فارسی‌دانی و دلبستگی وی به ایران بیشتر آشنا بشویم.

محمدجعفر یاحقی

کورویاناگی، تسونئو

تسونئو (تسونه‌ئو) کورویاناگی (Kuroyânâgi tesuneo) در دوم ژوئن ۱۹۲۵م. در ژاپن متولد شد. در ۱۹۴۷م. از دانشگاه مطالعات خارجی توکیو دکتری گرفت. در ۱۹۵۸م./۱۳۳۶هش با استفاده از بورس تحصیلی به دانشکده ادبیات دانشگاه تهران آمد و در کلاس‌های درس پورداوود، سعید نفیسی، پرویز خانلری و محمد معین شرکت کرد. وی همچنین از دوستان و دوستاناران ایرج افشار بود و با معرفی و همراهی او بود که در سفرهایش به ایران با علی دشتی، رعدی آذرخشی، زرین کوب، اسلامی ندوشن و غلامحسین یوسفی آشنا شد. او سه بار به مشهد سفر کرد که آخرین بارش سومین جشنواره طوس (۱۹۷۷م./۱۳۵۶هش) بود. در ۱۹۸۰م./۱۳۵۹هش بخش زبان فارسی و مطالعات ایران‌شناسی را در دانشگاه خارجی توکیو بنیان گذاشت و از این زمان تدریس و تحصیل و تحقیق درباره زبان و ادبیات فارسی و تاریخ و فرهنگ ایرانی را به‌طور جدی تری دنبال کرد. از بهار ۱۳۶۷هش/۱۹۸۸م. که در سن ۶۳ سالگی و با عنوان «استاد ممتاز» از این دانشگاه بازنشسته شد تدریس تمام‌وقت را تا ۷۰ سالگی در دانشگاه غیردولتی دایتو بونکا (Daito Bunka) دنبال کرد. در این دانشگاه هم با همکاری پروفسور موریو اونو (Morio Ono) (۲۰۰۱-۱۹۲۵م.) بخش زبان فارسی و ایران‌شناسی را بنیاد نهاد و موضوع‌های درسی و گرایش‌های تحقیقی آن را استوار کرد.

از راست: رزمجو، کورویاناگی، ایموتو، یاحقی، مهرماه ۱۳۷۰، سالن نمایش همای و همایون کرمان

در سال ۲۰۰۳ م./ ۱۳۸۲ ه‍.ش بنیاد موقوفات ایرج افشار به پاس تلاش‌های کورویاناگی در زمینه ایران‌شناسی و زبان فارسی از وی تقدیر کرد.

کورویاناگی چهار بار منتخباتی از شاهنامه فردوسی را مستقیماً از متن فارسی به ژاپنی برگرداند. نخستین بار در ۱۹۶۴ م. ترجمه منظومی از هفت‌خان رستم و داستان سهراب منتشر کرد و در پی آن در ۱۹۶۹ م. گزیده‌ای از شاهنامه را به صورت ترجمه منظوم به ژاپنی در کتابی موسوم به شاهنامه چاپ کرد. او در این کتاب از چاپ کتابخانه بروخیم که با کمک مجتبی مینوی، عباس اقبال، سعید نفیسی و سلیمان حیم فراهم شده بود، استفاده کرد. این اثر که در ۴۵۰ صفحه تدوین شده و شامل: داستان‌های زال، رستم، سهراب، سیاوش، بیژن و نیزه و شغاد بود مورد توجه ژاپنی‌ها قرار گرفت و بیش از ده بار به چاپ رسید. همچنین کورویاناگی در ۱۹۸۰ م. سومین ترجمه خود از گزیده شاهنامه را بر اساس چاپ‌های پاریس و مسکو در کتابی با عنوان /ساطیر ایران بر بنیاد شاهنامه منتشر کرد. این کتاب که نزدیک ۲۵۰ صفحه است، حاوی دفتر یکم شاهنامه از کیومرث تا آخر بخش پیشدادیان است.

کورویاناگی بار دیگر در ۱۹۸۷ م. ترجمه داستان سهراب را همراه با متن فارسی آن منتشر کرد. گذشته از کار ترجمه شاهنامه به زبان ژاپنی او در کتاب‌های تاریخ ادبیات فارسی (۱۹۷۷) و شاعران ایران (۱۹۸۰) بخش قابل توجهی را به شرح حال فردوسی و شاهنامه اختصاص داده است.

علاوه بر آثار فوق او مقالاتی هم درباره فردوسی و شاهنامه نوشته است. در ۱۹۶۶م. در مقاله‌ای که در مجله دانشگاه مطالعات خارجی توکیو چاپ کرد، به معرفی شاهنامه‌های پیش از فردوسی پرداخت. در ۱۹۷۴م. هم نوشته‌ای پژوهشی از وی درباره «جام جم در ادب فارسی» در مجله «وریت» منتشر شد. در مقاله «شاهنامه‌شناسی در ژاپن» که به مناسبت سومین جشنواره طوس نوشته بود به معرفی چند تن از شاهنامه‌شناسان ژاپنی از جمله: بونمی تسوچی یا (Bunmei Tsuchiya)، آراکی (Araki)، سوما (Suma)، آشی کاگا (Kaga-Ashi)، امیکو اکادا (Emiko Okada) وای ایچی ایموتو (Eiichi Imototo) پرداخت (رادفر، ۱۳۹۳: ۲۶۹).

کورویاناگی به‌جز تدریس زبان و ادبیات فارسی قسمت اعظم وقت خود را به ترجمه آثار ادبی و فرهنگی ایران مصروف داشت. ترجمه چهارمقاله نظامی عروضی، قابوسنامه، هفت پیکر، رباعیات خیام، گلستان و بوستان سعدی، غزلیات حافظ و منظومه‌های نظامی به اهتمام او انتشار یافت. (بیاض سفر، ۲۱). آخرین اثر وی تألیف فرهنگ جامع فارسی به ژاپنی با هشتاد هزار مدخل و دستور زبان تطبیقی فارسی، عربی و اردو است. کورویاناگی در ۳۰ آگوست ۲۰۱۴م. در سن ۸۹ سالگی از دنیا رفت. آثار وی در خصوص شاهنامه و فردوسی به‌طور مشخص عبارت‌اند از:

- ترجمه رستم و سهراب (به زبان ژاپنی)، ۱۹۶۴م.
- ترجمه هفت‌خان از رستم و اسفندیار (به زبان ژاپنی)، ۱۹۶۴م.
- مجموعه آثار ادبیات عربی و فارسی (به زبان ژاپنی)، ۱۹۶۴م.
- ترجمه داستان‌هایی از شاهنامه (از تولد رستم تا مرگ او). با عنوان «اوشو» (به زبان ژاپنی)، ۱۹۶۹م.
- ترجمه گزیده شاهنامه فردوسی (رستم نامه) (به زبان ژاپنی)، ۱۹۷۱م.
- اساطیر ایران (مربوط به پیشدادیان، مبتنی بر منابع زرتشتی)، ۱۹۸۰م.
- «شاهنامه‌های پیش از فردوسی» (به زبان فارسی)، ۱۳۴۶هش؛
- «اعتقاد فردوسی به سرنوشت در شاهنامه» (به زبان فارسی)، ۱۳۵۶هش؛
- «شاهنامه‌شناسی در ژاپن» (به زبان فارسی)، ۱۳۷۴هش.

کتابنامه

- ابوالقاسم رادفر، (۱۳۹۳)، فردوسی و شاهنامه در آن سوی مرزها، تهران: امیرکبیر، شرکت کتاب‌های جیبی فرانکلین.
- افشار، ایرج، (۱۳۵۴)، بیاض سفر، تهران: توس.
- _____، (۱۳۹۲)، «خاطره دیدار با تسونو کورویاناگی در ژاپن»، بخارا، ش ۱۰۲، صص ۳۸۵-۳۹۰.

- جستارهای ژاپنی در قلمرو ایران‌شناسی، ۳۸۶-۳۹۱.
- دهباشی، علی، (۱۳۷۷)، «تجلیل از پروفیسور کورویاناگی»، بخارا، ش ۴، صص ۲۰۳-۲۰۵.
- رجب‌زاده، هاشم، (۱۳۸۹)، ایران‌شناسی در ژاپن، نگاهی به تاریخچه ایران‌شناسی و تلاش‌های ایران پژوهان از نیمه دوم سده نوزده تا کنون، تهران: مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی.
- ستوده، غلامرضا (به کوشش)، (۱۳۷۵)، «شاهنامه‌شناسی در ژاپن»، در کتاب نمیرم/از این پس که من زنده‌ام، ویراستار غلامرضا ستوده، صص ۶۷-۶۳.
- فوجی، موریو، (۱۳۸۳)، «زبان پارسی: زبان و ادب فارسی در ژاپن»، ترجمه محمد رسول الماسیه، چشم‌انداز ارتباطات فرهنگی، ش ۱۳، صص ۵۴-۵۶.
- کورویاناگی، تسونو، (۱۳۹۰)، «پنجاه سال دوستی»، بخارا، سال چهارده، ش ۸۱، صص ۷۸۹-۷۹۰.
- نامه‌های کورویاناگی به محمدجعفر یاحقی (بین سال‌های ۱۹۸۳-۱۹۹۵).